

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.6.614.8:378.147:004

Л. П. Вороновська

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова

РОЛЬ АКТИВІЗАЦІЇ ОСОБИСТИХ КОМУНІКАТИВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті представлено сутність комунікативного компонента професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства; презентовано види та форми комунікативної діяльності студентів, що сприяли ефективності їхньої професійної реалізації, набуттю професійної мобільності.

Доведено ефективність ініціативності студентів у встановленні й розширенні особистих комунікативних зв'язків та залученні цих зв'язків у середовище університету.

Визначено, що найбільш ефективно орієнтують студентів на професійну мобільність комунікативні зв'язки, пов'язані із самоврядуванням, профорієнтацією, практичною підготовкою, оскільки в даних процесах професійне спілкування студентів поширюється на зовнішні суб'єкти взаємодії, що дає можливість створювати особисту базу професійної комунікації.

***Ключові слова:** комунікація, професійна мобільність, майбутній фахівець комунального господарства, ініціатива, взаємодіяльність.*

Постановка проблеми. Сучасні підходи до визначення ступеню ефективності професійної діяльності орієнтовані великою мірою на вміння фахівця будувати комунікацію із суб'єктами взаємодіяльності, створювати особисте професійне комунікативне середовище, у якому кожний зв'язок обумовлений як потребами вирішення професійних завдань, так і особистою принадністю, позитивністю для кожного із суб'єктів комунікації. Зважаючи на це, актуальності набуває формування в майбутніх фахівців комунікативної компетенції, яка, відповідно до Освітньої кваліфікаційної характеристики (ОКХ), виявляється в набутті студентами знань і вмінь з розуміння законів і методів міжособистісних комунікацій, норм толерантності, ділових комунікацій у професійній сфері, ефективної праці в колективі, адаптивності й комунікабельності; розуміння необхідності бути наполегливим у досягненні мети та якісного виконання робіт у професійній сфері.

Аналіз актуальних досліджень. Комунікативна компетенція майбутнього фахівця активно досліджується науковцями в аспекті професійної мобільності як здатності особистості засвоювати нові професії, спеціальності та професійні інноваційні технології. Так, В. Солоненко пропонує розглядати в її структурі інваріантну (оволодіння ключовими компетенціями) та варіативну складову (оволодіння професійними і спеціальними компетенціями). Серед компонентів професійної мобільності фахівця вчений виокремлює потребнісно-мотиваційний, змістовно-діяльнісний, емоційно-вольовий, когнітивний, комунікативний, креативний [4].

На соціально-комунікативній компетенції як основній для професійної мобільності наголошує Е. Гнатишина. При цьому науковець деталізує, що, з точки зору компетентісного підходу, визначена компетенція забезпечує готовність майбутнього фахівця до використання комунікативних технологій і соціалізації в сучасному «мозаїчному» світі [1].

У дослідженні Б. Ігошева разом із компонентами професійної мобільності – активністю, готовністю, адаптивністю та креативністю, визначається й комунікативність як здатність і готовність встановлювати необхідні зв'язки й контакти із суб'єктами освітньої діяльності [2].

Цікавим, на наш погляд, є запропонована Р. Майбородою структура професійної мобільності, що включає мотиваційно-когнітивний, організаційно-діяльнісний і професійно-комунікативний компоненти. У кожному з цих компонентів можна виділити якості, що відносяться до інваріантної складової професійної мобільності:

- у мотиваційно-когнітивному компоненті ними є стійка мотивація до отримання професійно-значущих знань, усвідомлення соціальної значущості професії, володіння теоретичними знаннями у своїй галузі й у галузі інших фундаментальних наук;

- у організаційно-діяльнісному – уміння організувати, структурувати, раціоналізувати навчальну та професійну діяльність у професійній сфері, уміння аналізувати, проектувати та прогнозувати результати та наслідки дій, направлених на рішення конкретних професійних задач та досягнення цілей професійного плану, здібність організовувати діяльність малої групи, що створена для реалізації конкретного проекту, здібність критично оцінювати запропоновані варіанти управлінських рішень та обґрунтувати пропозиції щодо їх удосконалення;

- у професійно-комунікативному – дотримання норм та правил професійної етики, прийнятих у професійній діяльності; здатність до швидкої адаптації у професійному колективі, розвиток навичок ділового та професійного спілкування, здатність використовувати для рішення аналітичних, комунікативних та дослідних задач сучасні технічні засоби та інформаційні технології [3].

Отже, аналіз наукових досліджень дозволяє акцентувати увагу на значущості комунікативного компоненту для формування професійної мобільності майбутнього фахівця.

Метою статті є представлення сутності комунікативного компоненту професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства, презентація комунікативної діяльності студентів та її ролі в набутті професійної мобільності.

Виклад основного матеріалу. Комунікативний компонент включає поняття про цілі, мотиви, засоби та стимули спілкування, уміння чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, передавати інформацію,

організовувати й підтримувати діалог, користуватися вербальними і невербальними засобами передачі інформації. Він передбачає комунікабельність, обізнаність у діловому етикеті і культурі мовлення, вміння слухати, надати професійну консультацію і реалізується у професійному спілкуванні і взаємодії з іншими людьми. Комунікативний компонент поєднує комунікативну інтеракцію (соціальну взаємодію суб'єктів професійної діяльності), соціальну перцепцію (сприймання, розуміння і оцінка соціальної ситуації, обумовленої змінами у професійному середовищі) і міжособистісну комунікацію. Комунікативна інтеракція характеризує здатність професійно мобільного фахівця до реалізації взаємодії між людьми в організації їхньої спільної діяльності, узгодження своїх професійних орієнтацій, цілей, установок, мотивів із позиціями інших учасників професійної діяльності з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей. Важливого значення набуває комунікативна інтеракція для формування вмінь виявляти лідерські якості, керувати групою динамікою, займати адекватну позицію, надавати підтримку, формулювати вимоги, конструктивно вирішити конфліктну ситуацію. Соціальна перцепція полягає в умінні на основі сприймання встановлювати міжособистісні професійні відносини, інтерпретувати особистісні характеристики працівника та прогнозувати успішність його діяльності.

Під професійною комунікацією ми розуміємо здатність здійснювати обмін інформацією між представниками однієї чи суміжних професій у межах професійної діяльності, спрямований на вирішення професійних завдань чи професійний розвиток.

Зважаючи на поєднання у змісті комунікативної компетентності двох аспектів – власної організованості й уміння організувати інших, вважаємо доречним зосередити увагу на зв'язку комунікативності та організованості. При цьому зосереджуємо увагу на позитивності у формуванні комунікативного компоненту професійної мобільності майбутнього фахівця спрямування студентів на виявлення ініціативності в збагаченні комунікативного середовища. У цьому аспекті вважаємо, що активізація комунікативних зв'язків студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності дозволяє ефективно впливати на формування комунікативного та організаційного компонентів професійної мобільності майбутнього фахівця комунального господарства.

Зважаючи на те, що комунікаційна інтеракція активізує процеси встановлення нових взаємин, зокрема професійних, уважали за потрібне залучати студентів до оновлення бази практик, актуалізуючи в них уміння залучати до спільної професійної діяльності суб'єктів, із якими було встановлено особисті зв'язки. У процесі аналізу бази практик для студентів було з'ясовано, що майже всі підприємства, з якими ухвалено договори про проходження студентами практики, знаходяться в межах м. Харкова.

Водночас певна частина студентів потребує майбутнього працевлаштування за межами міста, оскільки приїхала на навчання з інших регіонів. Тож для надання можливості цим студентам презентувати рівень своєї професійної готовності для потенційних роботодавців рідного регіону було дозволено проходити практику в організаціях, з якими сам студент мав особисту домовленість. Для цього майбутні фахівці мали скласти листа з проханням проходити практику в певній організації, яка не є включеною в основну базу практик університету, погодити цей лист із керівником організації та надати в деканат. Таким чином, із ініціативи студентів було розширено базу практик університету, зокрема відповідно ухвали договорів із підприємствами: КП «Жук» (м. Лозова Харківської обл.), ТОВ «Житлобуд» (м. Кременчук Полтавської обл.), ТОВ «Сватове-Агро» (м. Сватове Луганської обл.), Крюкіський вагонний завод (м. Кременчук Полтавської обл.), Охтирське УЕГГ ПАТ «Суми газ» (м. Охтирка Сумської обл.), ПП «Падусенко Ю.П.», Хорольське УЕГГ (м. Хорол Полтавської обл.), Зіньківське УЕГГ (м. Зіньків Полтавської обл.), Куп'янська філія ПАТ «Харківміськгаз» (м. Куп'янськ Харківської обл.).

Результатом такої комунікативної активності студентів стало не лише оновлення бази практик університету, але й визнання їхньої професійної ініціативи, що спрямовували майбутніх фахівців до розвитку комунікативних зв'язків, ефективної соціальної взаємодії, яка дозволяла отримувати конкретні перспективи у працевлаштуванні. Студенти усвідомлювали, що спрямованість на професійну мобільність унаслідок залучення особистих професійних контактів дає конкретні результати професійної реалізації, затребуваності на ринку праці.

Слід зазначити, що активність студентів у залученні до університету особистих професійних зв'язків певним чином сприяла приверненню уваги роботодавців до наукової діяльності університету, наданню ними спонсорсько-меценатської допомоги, що виявлялася в ухваленні договорів про співробітництво із закладами ТОВ «Харківреконструкція», КП «Харківські теплові мережі», ООО проектна фірма «Авуар» тощо.

Формування комунікативного та організаційного компоненту професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства відбувалось у процесі їхнього спрямування на самоорганізацію та самоврядування в різних суспільних проектах, пов'язаних із професійною реалізацією. Зокрема, діяльність студентів у студраді університету реалізувалося через новий формат – Студентський Сенат, завданнями якого були, зокрема, ті, що стосуються професійної реалізації студента:

- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студента;
- сприяння працевлаштуванню студентів та випускників;
- організація співробітництва з іншими молодіжними організаціями

(зокрема, зі студентськими організаціями інших ВНЗ).

Так, з метою допомоги студентам у працевлаштуванні було організовано ярмарки вакансій, у межах яких проводилися зустрічі з роботодавцями.

Активність комунікації студентів відображувалась у результатах їхньої діяльності у професійно-наукових проектах. Так, у межах госпдоговірних тем провідних кафедр університету було залучено до роботи 47 студентів ЕГ, зокрема, на кафедрі будівельних конструкцій, де здійснювалося виконання замовлень відповідно договорів з розробки проектної документації реконструкції будівлі по проспекту Тракторобудівників, 144 під центр адміністративних послуг; на кафедрі водопостачання та водовідведення з дослідження процесів формування якості поверхневих вод на основних джерелах забруднення та розробка ТЕО використання фітотехнології з метою поліпшення екологічного стану зони водозбору питного водопостачання в смт. Кочеток; на кафедрі теплогазопостачання та вентиляції – з проведення дослідження щодо особливості здійснення комерційного обліку теплової енергії та води у сфері комунальних послуг; на кафедрі раціонального використання водних ресурсів – з дослідження гідрологічної та геохімічної оцінки стану транскордонної ділянки басейну р. Сіверський Донець з використанням методу екологічних ізотопів тощо.

У процесі залучення студентів до роботи в межах госпдоговірних тем їм надавалася можливість не лише активізувати комунікативні вміння в аспекті залучення особистих професійних зв'язків до виконання загальної діяльності, але й актуалізувати організаційні якості, що виявлялись в уміннях корекції взаємодії із представниками інших структур, адаптації до режиму та змісту діяльності в межах виконання проекту. Результатом студентської діяльності у виконанні госпдоговірних тем стало усвідомлення необхідності бути професійно мобільним, що виявляється в умінні знаходити конкретного замовника професійних послуг, реагувати на його потреби у виконанні діяльності, розуміти власне місце та роль у виконанні загальної діяльності, підтримувати із замовником постійний зв'язок і коригувати власну діяльність відповідно до його вимог, виявляти толерантність та мобільність щодо зміни акцентів у досягненні цілі.

Уважаємо, що підтримка самостійності студентів у їхніх комунікативних зв'язках спричиняло формування в них дуже важливої для сучасності якості – свободи вибору та відповідальності за цей вибір.

Значною мірою формування професійної мобільності відбувалося через активізацію діяльності студентів у межах профорієнтації. Так, студентів орієнтували на те, що найбільш ефективною рекламою рідного ВНЗ є популяризація своєї майбутньої спеціальності та процесу її отримання в школі, де навчався студент або в середовищі його друзів. Отже, студенти ЕГ були залучені до профорієнтаційної діяльності в різних її формах (організація та проведення екскурсій університетом для школярів

із рідного мікрорайону, популяризація різних університетських заходів на особистих сторінках у соціальних мережах, участь у агітбригадах на Дні відкритих дверей. Слід зазначити, що така діяльність не лише сприяла збільшенню бази даних потенційних абітурієнтів, але й дозволяла активізувати усвідомлення студентами важливості креативного підходу до використання особистих зв'язків для популяризації майбутньої професії. А оскільки у процесі такої діяльності студенти різними способами представляли інформацію, заглиблювалися в історію, орієнтувалися на ступінь сприйняття цієї інформації, вважаємо, що вони виявляли потенційну професійну мобільність відповідно до збудження інтересу до майбутньої професії в абітурієнтів та їхніх батьків.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Активізація комунікативних зв'язків студентів через сприяння виявленню ними ініціативи в організації особистої професійної комунікації та залученні її суб'єктів у середовище університету сприяла ефективному формуванню професійної мобільності майбутніх фахівців комунального господарства, орієнтувала студентів на значущість комунікативних умінь для організації власної професійної самореалізації та достатньої свободи у професійному самовиявленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатышина Е. А. Профессиональная компетентность как условие мобильности педагога профессионального обучения / Е. А. Гнатышина // Социально-профессиональная мобильность в XXI веке : сборник материалов и докладов международной конференции, Екатеринбург, 29-30 мая 2014 г. / под. ред. Г. М. Романцева, В. А. Копнова. – Екатеринбург : Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2014. – С. 218-224.

2. Игошев Б. М. Организационно-педагогическая система подготовки профессионально мобильных специалистов в педагогическом университете : монография / Б. М. Игошев. – М. : ВЛАДОС, 2008. – 201 с.

3. Майборода Р. В. Мобільність майбутнього економіста як його професійно значуща характеристика [Електронний ресурс] / Р. В. Майборода // Соціум. Наука. Культура. Педагогіка. – Режим доступу :

<http://int-konf.org/konf012015/981-mayboroda-r-v-moblntst-maybutnogo-ekonomsta-yak-yogo-profesyyno-znachuscha-harakteristika.html>

4. Солоненко В. А. Психолого-педагогические аспекты когнитивной мобильности личности / В. А. Солоненко // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. – 2008. – № 80. – С. 509–513.

РЕЗЮМЕ

Вороновская Л. П. Роль активизации личностных коммуникативных связей в формировании профессиональной мобильности будущего специалиста коммунального хозяйства.

В статье представлена сущность коммуникативного компонента профессиональной мобильности будущих специалистов коммунального хозяйства; презентованы виды и формы коммуникативной деятельности студентов, способствующие эффективности их профессиональной реализации, приобретению профессиональной мобильности.

Доказана ефективність ініціативності студентів в установленні і розширенні личних комунікативних зв'язей і привлеченні цих зв'язей в університетську среду.

Визначено, що найбільш ефективно орієнтують студентів на професійну мобільність комунікативні зв'язи, пов'язані з самоуправлінням, профориєнтацією, практичною підготовкою, оскільки професійне спілкування студентів розповсюджується на зовнішні суб'єкти взаємодії, що дає можливість створювати особисту базу професійної комунікації.

Ключевые слова: *комунікація, професійна мобільність, майбутній фахівець комунального господарства, ініціатива, взаємодіяльність.*

SUMMARY

Voronovska L. The role of personal activity in forming communicative relations of professional mobility of future municipal economy specialists.

In the article it is demonstrated the essence of the communicative component of professional mobility of future utilities specialists. It is presented the types and forms of students' communicative activity that have contributed to the efficiency of their professional realization and acquisition of professional mobility.

It is improved the efficiency of students' initiative in establishing and expanding private communicative relations and attracting these relations in the university environment.

It is considered the process of formation of communicative and organizational component of professional mobility of future professionals in the utilities sector focus on their self-organization and self-government in various social projects which are related to professional implementation.

It is described the process of attracting students to work within contractual topics that allows you not only to intensify communication skills in terms of attracting private professional connection to perform common activity but also to update the management skills that are identified in the correction skills of interaction with representatives of other structures, adaptation to the content of the activities within the project.

It is proved that independence support students in their communication connection caused the formation of their very important quality for modern life. It is freedom of choice and responsibility for this choice.

Thus it is determined that it is the most effectively to guide the students for professional mobility communicative relations associated with self-governance, vocational guidance, practical training, because in these processes of professional communication students apply to external actors interaction that allows to create a personal database of professional communication.

The intensification of communicative relations of students through the promotion of exercising initiative in organizing personal professional communication and the involvement of its subjects in the university environment conducive to the effective formation of professional mobility of future specialists of public services, focused students on the importance of communicative skills for organizing their own professional fulfillment and sufficient freedom in the professional self-realization.

Key words: *communication, professional mobility, future utilities specialist, initiative, interaction.*